

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

XI

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

25-26 квітня 2024 року

Матеріали

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ ХІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ,
ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 25-26 квітня 2024 року)

Суми, 2024

С-70 Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства:

Матеріали одинадцятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 25–26 квітня 2024 р.)

/ уклад. М. М. Набок. Суми : Сумський державний університет, 2024.

300 с.

До збірника увійшли наукові матеріали, присвячені актуальним проблемам сучасного перекладу, етнолінгвістики, стилістики, методики та методології сучасних мовознавчих та літературознавчих дисциплін. Складовою збірника є наукові розвідки з питань релігії та культури, соціальних і міжкультурних комунікацій, психологічної теорії та практики, соціологічних досліджень.

Для викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, студентів, учителів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів, усіх, хто цікавиться питаннями соціогуманітарного напрямку.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

СЕКЦІЯ 2

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТУДІЇ

Ольга Шуменко,

канд. філол. наук

доцент кафедри германської філології

Сумського державного університету

Глафіра Коваль,

студентка Сумського державного університету

ФУНКЦІЇ ТА СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ЗАГОЛОВКІВ БРИТАНСЬКОЇ АНГЛОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Актуальність теми полягає в тому, що зважаючи на значущість ролі заголовків художніх книг загалом і романів британської англomовної літератури в тому числі, надзвичайно важливим є проаналізувати способи їх перекладу українською мовою, адже це безпосередньо впливає на сприйняття книги українським читачем.

Мета – визначити особливості заголовків і їхньої ролі у сприйнятті тексту, а також труднощів, прийомів та способів перекладу заголовків романів британської літератури. Для досягнення поставленої мети необхідно визначити поняття заголовка, з'ясувати його основні функції та роль та дослідити способи перекладу назв романів англomовної британської літератури.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю їх використання в процесі подальших наукових досліджень, присвячених вивченню перекладу назв у науково-популярній літературі, а також в процесі навчання студентів лінгвістичних спеціальностей.

Науковці стверджують, що заголовок — це перший знак тексту, який дарує читачеві комплексне уявлення про книгу. Саме заголовок книги має найбільший вплив на первинне розуміння тексту і стає першим кроком до його інтерпретації. Заголовки книг допомагають читачеві швидко ознайомитися зі змістом і

зрозуміти про що повідомлять його публікації, що важливе в інформації, котру йому пропонують, що становить для нього особистий інтерес [8]. Надалі у роботі ми будемо схилитися саме до цього визначення поняття «заголовка».

Заголовок – це своєрідний парафраз тексту. Посідаючи проміжне місце між текстом і розташованою поза ним дійсністю, заголовок слугує сполучною ланкою між ними [10]. Лінгвісти водночас зазначають, що заголовки є своєрідними мікротекстами, які відображають загальнокультурний контекст і містять інформацію про певну епоху, її цінності та ідеї [7]. До того ж, заголовок є незамкненою лексичною мікросистемою, яка з плином часу постійно змінюється і видозмінюється, відображаючи зв'язок між письменниками та культурним середовищем тієї чи іншої країни.

Заголовок займає виняткове місце в тексті, оскільки він одразу привертає увагу читача та впливає на його рішення читати книгу чи ні. Більш того, назви книг, безумовно, призначені для ідентифікації та індивідуалізації твору мистецтва, але їх мета виходить за межі простого позначення: функція заголовків полягає в тому, щоб керувати тлумаченням тексту, та вказувати на те, як слід читати і сприймати літературний твір [9].

Загалом, говорячи про функції заголовків у тексті, варто підкреслити, що:

- 1) заголовки допомагають структурувати великий за обсягом текстовий матеріал;
- 2) заголовки створюють зв'язок між читачем і видавництвом;
- 3) заголовки полегшують організацію процесу читання твору;
- 4) заголовки допомагають читачеві обдумати окремі частини тексту і підготуватися до прочитання наступного фрагмента тексту (розділу або глави);
- 5) заголовки полегшують пошук вибіркової інформації;
- 6) заголовки акцентують увагу читача на окремих частинах тексту та сприяють глибшому засвоєнню інформації [2, с. 268].

Говорячи про переклад назв романів британської літератури треба зазначити, що перекладачі при перекладі часто послуговувалися саме цим способом перекладу, адже автори зазвичай вкладають універсальне значення у

назви книг. Наприклад, *The Chronicles of Narnia*, Clive Staples Lewis – укр. *Хроніки Нарнії*, Клайв Стейплз Льюїс [5].

Доволі часто під час перекладу назви з англійської мови на українську перекладач вдається до такої лексичної перекладацької трансформації як транслітерація. Транслітерація або транслітерування – конверсія систем письма, при якій кожний графічний елемент (знак) однієї системи письма передається одним і тим же графічним елементом іншої системи письма; заміна знаків, літер (чи їх поєднань), текстів однієї писемності (графічної системи письма) знаками чи літерами іншої, незалежно від їхньої вимови [8, с. 143]. Наприклад, *Jane Eyre*, Charlotte Brontë – укр. *Джейн Ейр*, Шарлота Бронте [1].

Часто при перекладі перекладач усвідомлює, що, якщо перекласти назву роману дослівно, читач може не зрозуміти про що йдеться в книзі, і тому він приймає рішення додати слово чи словосполучення, щоб краще розкрити те, про що йтиметься в книзі. Саме тому він приймає рішення використати таку стратегію як додавання. Додавання — це тип перекладацької трансформації полягає у додаванні до перекладеного тексту доречних у конкретному контексті слів, яких не було в оригінальному тексті [8, с. 143].

Наприклад, назва книги *Of Human Bondage* (William Somerset Maugham) перекладена українською як *Тягар пристрастей людських*, Вільям Сомерсет Моем [6]. Отож, якщо оригінальну назву книги англійської мови перекласти дослівно, отримаємо Людська неволя або Людський тягар, тому в цьому випадку маємо додавання слова пристрастей.

Іншим прикладом може слугувати книга *4:50 from Paddington* (Agatha Christie), назву якої українською мовою переклали наступним чином: *Поїзд о 4:50 із Педдінгтона*, Агата Крісті [3]. У цьому випадку перекладач додає до назви твору слово «потяг» для уточнення, адже дослівний переклад може звучати неповним і нехарактерним для українських конструкцій.

Прикладом використання такої перекладацької трансформації як спрощення може слугувати і книга *The Mirror Crack'd from Side to Side* (Agatha Christie) — *Тріснуло дзеркало*, Агата Крісті [4]. У цьому випадку, якщо перекласти

назву дослівно, то отримаємо Дзеркало тріснуло з краю до краю. Отож, бачимо, що і в цьому випадку перекладач приймає рішення уникати надлишковості і передати виключно ключову інформацію.

Отже, особливості перекладу назв романів британської літератури є надзвичайно цікавою сферою дослідження для лінгвістів, зважаючи на вплив британської літератури і її значимість для формування і розвитку світової культури. Важливо проаналізувати переклад заголовків книг, адже саме вони формують перше враження у читача і грають вирішальну роль у тому, зацікавить його книга чи ні.

Список використаних джерел:

1. Бронте Ш. Джейн Ейр / пер. з англ. Р. Романишин і А. Лесів. Київ : Книголав, 2023. 624 с.
2. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і допов. Львів : ПАІС, 2004. 268 с.
3. Крісті А. Поїзд о 4:50 з Педдінгтона. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2023. 288 с.
4. Крісті А. Тріснуло дзеркало / пер. з англ. В. Шовкун. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2023. 320 с.
5. Льюїс К. С. Хроніки Нарнії. Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. 912 с.
6. Моем В. С. Тягар пристрастей людських. Київ : Bookchef, 2021. 768 с.
7. Юлдашева Л. Заголовок як особлива номінативно-предикативна одиниця. *Philological Review*. 2016. № 1. URL: <https://doi.org/10.31499/2415-8828.1.2016.138073> (дата звернення: 04.03.2024).
8. Bohaichuk O. Lexical transformations in translation. *International Humanitarian University Herald. Philology*. 2021. Vol. 2, no. 49. P. 143–146. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.49-2.32> (date of access: 05.02.2024).
9. Pes A. The function of titles in some postcolonial literary texts in english. *Iperstoria – Testi Letterature Linguaggi*. 2015. Saggi/Essays, no. 5. P. 92–102.

10. Yuldasheva L. P., Kobylina Y. M., Kolomyńska T. B. Pragmatic features of the titles of modern ukrainian literature. «Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University». *Series: «Philology. Journalism»*. 2022. Т. 1. № 1. С. 83–90. URL: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.1-1/15> (дата звернення: 05.02.2024).

Марія Руденко,

аспірантка Сумського державного університету

КІНОПЕРЕКЛАД В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Кінопереклад в Україні з'явився у 1960-х роках, його осередком стала кіностудія О. Довженка, проте часи його бурхливого розвитку припали на період незалежності України. Події Революції Гідності, анексії Криму, початку російської агресії та подальше повномасштабне вторгнення вплинули на формування свідомості українців, повернення до автентичної української культури та стали відправною точкою до активізації виробництва та розповсюдження фільмів з українським дубляжем. З юридичної перспективи, перший закон стосовно обов'язкового дубляжу іноземних стрічок в Україні з'явився у 1998 році, але першим фільмом в українському перекладі є мультфільм «Тачки», продубльований на студії «Постмодерн Постпродакшн» у 2006 році, водночас першим дубльованим художнім фільмом стала стрічка «Пірати Карибського моря: Скриня мерця» (2006 рік).

Кінопереклад вважається аудіовізуальним типом перекладу, адже його характерними рисами є: зміст аудіовізуального продукту синхронно передається через два канали (візуальний та аудіальний); переклад підпорядковується зображенню, і аудіоряд відповідає візуальному; процес перекладу здійснюється не тільки перекладачем, до нього залучаються редактори, режисери, актори озвучення; технічний складник безпосередньо впливає на результат аудіовізуального перекладу [3, с. 111]. Ми виділяємо основні види кіноперекладу, як-то: субтитрування (повне збереження вихідного звукоряду,